

POLJSKI POSKUSI - POT DO NAPREDKA

Napredek zahteva nenehno oblikovanje novih stvari, tehnik in metod dela. To velja tudi za kmetijstvo. Uvajanje novih tehnologij v kmetijsko prakso je najučinkovitejše z dobrim zgledom. Take zglede omogočajo **natančni** in **demonstracijski poljski poskusi**.

Natančni poskusi so določeni z Zakonom o potrjevanju novih sort, dovolitvi introdukcije tujih sort in varstvu sort kmetijskih in gozdnih rastlin. Praviloma se izvajajo tri leta najmanj na dveh lokacijah in v petih ponovitvah po metodi naključnega bloka. Ocena primernosti sort za registracijo temelji na osnovi statistično obdelanih rezultatov preciznih poljskih poskusov ter laboratorijskih raziskav, ki so specifične za posamezne vrste poljščin in vrtnin. Izvajanje teh predpisanih poskusov, ki jim v stroki pravijo uradni poskusi, je poverjeno pooblaščenim strokovnim organizacijam, npr. Kmetijskemu inštitutu Slovenije.

Med natančne poskuse sodijo tudi ekološki poskusi za potrebe rajonizacije posameznih sort poljščin in vrtnin za pridelavo v različnih talnih, podnebnih in rastiških pogojih. Sorte preizkušajo na različnih lokacijah s štirimi ponovitvami ter z ustreznimi laboratorijskimi preizkusi. Na temelju teh rezultatov strokovnjaki pripravijo izbore priporočenih sort za posamezna pridelovalna območja, za različne načine pridelave in rabe pridelka. Natančni poskusi se izvajajo tudi za potrebe uvajanja in registracije sredstev za varstvo rastlin.

Uvajanju novih znanstvenih dosežkov so namenjeni demonstracijski poskusi, pri katerih brez uporabe znanstvenih metod v neposredni praksi primerjamo novo in staro sorto ali novo in staro tehnologijo. Ta metoda se uporablja že zelo dolgo; oblike in izvajalci pa so se spreminjali. Z demonstracijskimi poskusi in ogledi nove kulture, sorte ali tehnologije so na Kranjskem uvajali krompir, deteljo kot krmno rastlino, sadne sorte in mineralna gnojila. V času merkantilizma so te poskuse izvajali na gosposočinskih in cerkvenih posestvih, kasneje pa na najnaprednejših kmetijah v določenem kraju.

Obe vrsti poskusov se izvajata tudi na Loškem.

Natančni poskusi

Kmetijski inštitut Slovenije od leta 1968 na Jezerškovi kmetiji v Stari Oselici 54 izvaja znanstvene poskuse s področja pridelave krme na travnikih. Poskuse izvaja-

jo na parcelah št. 88/1 in 88/2 k. ko. Stara Oselica na rjavih kisljih tleh, nastalih na perm-karbonskih skrjavcih in peščenjakih z nadmorsko višino 900 m. Od takrat dalje so na tej lokaciji potekali številni znanstveni poskusi:

Leta 1968 poskus z novovzgojenimi rodovi črne detelje, pri katerih so ugotavljali sposobnost prezimitve, trpežnost in druge pomembne lastnosti. Kasneje so preskušali žlahtniteljski material 12 potrjenih slovenskih sort trav in detelj z namenom ugotavljanja sposobnosti prezimitve in trpežnosti sort.

Leta 1971 so na tej lokaciji izvajali projekt FAO o vplivu nadmorske višine na fenološki razvoj in produktivnost različnih vrst in sort trav.

V letih 1972-74 je potekala raziskovalna naloga, v kateri so proučevali produktivnost izbranih sort trav na različnih nadmorskih višinah pri kosni in pašni rabi. Isti poskus so izvajali tudi na Trebiji. Tej raziskovalni nalogi je sledil projekt FAO, s katerim so proučevali možnosti za povečevanje produktivnosti travne ruše umetno zasejanih travno-deteljnih mešanic in naravnega travnika pri pašni in kosni rabi. Podobno vsebino sta imela tudi projekta Intenziviranje travinja na hribovitem svetu Slovenije in Proučevanje različnih travno- deteljnih mešanic za zamenjavo obstoječe travne ruše v hribovskem območju nad Poljansko dolino. Od leta 1982 izvajajo na Stari Oselici tudi ekološke poskuse. Takrat so zasnovali prvi ekološki poskus s 5 sortami lucerne, 6 sortami črne detelje in 29 različnimi vrstami trav. Od tega leta dalje je ta lokacija stalno poskusno mesto za ekološko preskušanje krmnih koševin.

Od leta 1993 je Stara Oselica stalno poskusno mesto (poleg Jabelj in Rakičana) za uradno preskušanje krmnih koševin. Na tej lokaciji izvajajo uradne sortne poskuse za vpis v slovensko sortno listo s 15 sortami različnih vrst trav in detelj.

Zaradi pridobljenih rezultatov na tem poskusnem mestu je Stara Oselica postala znana v slovenski strokovni javnosti. Prav je, da se to poznavanje razširi tudi izven tega kroga.

Poskusne parcele so pripravljene za zimski počitek (Iz arhiva Kmetijske svetovalne službe)

Ob pisanju o izvajanju poskusov v Stari Oselici ne smemo pozabiti omeniti, da je prav na tej lokaciji prof. dr. Jože Korošec zaključil vzgojo nove sorte črne detelje, ki ji je dal ime poljanka. Novo sorto je dr. Korošec vzgojil v letih 1960 do 1968 po metodi individualne selekcije večletnih tujeprašnic s preizkušnjo vegetativnega in generativnega potomstva. Kot izvorni material za selekcijo je uporabil izbrane klone iz 52 po-

sevkov domače njivske črne detelje z območja Gorenjske, ki so izvirali iz avtohtone domače detelje. Največ takih avtohtonih posevkov je našel prav na osamljenih kmetijah na poljanskih in idrijskih hribih. Spominjam se, da so v tem obdobju tudi na moji rojstni kmetiji pri Sivkarju in na drugih kmetijah v Stari Oselici še pridelovali deteljo za seme. Prav izvor genetskega materiala in lokacija zadnjega preskušanja je novi sorti dala tudi ime. Večina novih sort je običajno v sortno listo vpisanih le krajsi čas. Sorta črne detelje poljanka pa je bila na jugoslovansko sortno listo vpisana leta 1971 in je zaradi svoje trpežnosti, odpornosti proti boleznim in kvalitetnega pridelka še vedno konkurenčna novejšim domačim in tujim sortam. Zato je še vedno vpisana na slovenski sortni listi. Poljanko še vedno sejejo na naših zasejanih travnikih tako v čisti setvi kot tudi v številnih travno-deteljnih mešanica. To samo potrjuje, kako pomemben selekcijski uspeh je z njo dosegel dr. Korošec.

Demonstracijski poskusi

Na našem območju se izvajajo tudi demonstracijski poskusi, ki so namenjeni uvajanju novosti v neposredno kmetijsko prakso. Verjetno je temu namenu služil posajen krompir na vrtu župnika Feleniča v Selcih. Opisana epizoda iz Tavčarjeve Visoške kronike kaže na vse težave pri uvajanju novosti in izvajanju takih poskusov: možnost, da poskus uničijo naravne neprilike ali pa nasprotniki novosti in nevednost.

V obdobju med obema vojnoma so poljske poskuse na najbolj naprednih kmetijah izvajali okrajni kmetijski referenti. Kot okrajni kmetijski referent v Kranju je v letih 1929-35 deloval kmetijski strokovnjak Josip Sustič, ki je svoje strokovno poslanstvo opravljal tudi na Loškem in o tem pogosto tudi pisal v strokovni reviji Kmetovalec. Vodil je poskusne krožke za uporabo (umetnih) mineralnih gnojil in izboljševanje pridelkov na travnikih. Tak gnojilni poskus je bil postavljen leta 1934 na travniku Josipa Peternelja v Selcih. S poskusom so želeli spodbujati uporabo mineralnih gnojil tudi na travnikih in prikazati učinek gnojenja na količino pridelka.

Josip Peternelj je bil napreden kmet in inovator. Doma je izdelal univerzalni sejalni stroj, ki je bil javnosti predstavljen na Sreški kmetijski razstavi v Kranju leta 1932 in v reviji Kmetovalec leta 1934.

Od začetka 70. let prejšnjega stoletja je izvajala demonstracijske poskuse kmetijska pospeševalna služba, od njene reorganizacije v letu 1991 dalje pa kmetijska svetovalna služba. S poskusi se kmetijska stro-

Josip Peternelj na svojem poskusnem travniku l. 1934. Očitna je razlika v višini pridelka gnojenega in negnojenega travnika (Iz arhiva Tonetove kmetije iz Selc 84)

kovna služba odziva na probleme in potrebe neposredne prakse na kmetijah. Ing. Franc Nelec je že takoj po prihodu v pospeševalno službo v Škofji Loki postavil poskus pridelave krmnega ohrovta na strnišču. Na osnovi organiziranih ogledov poskusa se je pridelovanje krmnega ohrovta kot strniščnega posevka hitro razširilo. V kasnejših letih je bilo največ demonstracijskih poskusov namenjenih pravilni izbiri hibridov za pridelovanje silažne koruze. Kmetijski svetovalci vsako leto postavijo na loškem območju vsaj nekaj takih poskusov na različnih tleh in pridelovalnih razmerah. V teh poskusih uporabijo koruzne hibride različnih selekcijskih hiš in jih priporočajo med sabo ter na osnovi rezultatov priporočijo najprimernejše za pridelavo na določenih pridelovalnih območjih. V zadnjih letih pa selekcijske hiše veliko poskusov s svojimi hibridi koruze opravijo same in na organiziranih ogledih s prikazom pridelka in lastnosti posameznih svojih hibridov, propagandnega materiala in prigrizka skušajo pridobiti kupce za svoje seme.

Ogled različnih sort pšenice (Iz arhiva Kmetijske svetovalne službe)

Veliko poskusov je opravljenih tudi z različnimi sortami žit, s katerimi pomagamo svetovati pri izbiri najboljših sort za naše pridelovalne razmere. Prav tako izvajamo tudi več poskusov z različnimi travno-deteljnimi mešanici, s katerimi želimo pridobiti podatke o višini in kvaliteti pridelka ter trpežnosti. Rezultate uporabljamo pri svojem svetovalnem delu. O rezultatih pišemo tudi v strokovni literaturi.

Uporabljeni viri in literatura

- Podatki iz arhiva Kmetijskega inštituta Slovenije (Zbral: Janko Verbič, univ. dipl. ing).
 Dr. Jože Korošec: Najpomembnejše morfološke in proizvodne značilnosti "poljanke" - nove sorte črne detelje. *Sodobno kmetijstvo* št. 5. 1972 (str. 259-262).
 Ivan Tavčar: *Visoška kronika*, Mladinska knjiga, Ljubljana 1987, (str. 54-56).
Enciklopedija Slovenije, 12 knjiga.
 Kmetijsko združenstvo in mlekarstvo na Loškem, Škofja Loka 1999.